

Peter Römer

Een meesterstuk

A.W. Bruna Uitgevers

1

Zelfmoord.

Anton Hiemstra was onthutst geweest toen hij het hoorde. Niet alleen omdat hij het pas op de begrafenis van zijn vriend had vernomen, ook vanwege het feit zelf. Zelfmoord, dat was toch niets voor Jacques? De zeventig gepasseerd, maar altijd opgewekt en vol energie. Zoals hij het afgelopen jaar hun gezamenlijke speurtocht had opgepakt, dat getuigde toch niet van enige levensmoeheid? Maar blijkbaar kon hij ook depressief zijn. Hij had tot de laatste dag van zijn leven last van de oorlog gehad, had zijn dochter Desirée aan Anton verteld. Altijd maar nachtmerries van zijn tijd in Dachau. Anton wist dat Jacques een aanhanger van het communisme was geweest en in het verzet had gezeten, maar wat hem toen precies was overkomen, wist hij niet. Jacques begon er nooit over en hij had er niet naar gevraagd.

Hij zuchtte en legde zijn huissleutels op het tafeltje naast de voordeur. In de woonkamer zag hij zijn twee kleindochters aan tafel zitten. Alice, de oudste, kamde de haren van een speelgoedpaardje en de kleine Katja zat, zoals altijd, over haar tekenblok gebogen. Hij zag het puntje van haar tong tussen haar lippen steken, terwijl haar handje boven de kleurpotloden in de Caran d'Ache-doos zweefde die ze met sinterklaas cadeau had gekregen. Ze keek even naar hem op en glimlachte. Hij knikte geruststellend terug en liep daarna door naar de achterkamer.

Zijn oog viel op de *Haagsche Courant* die opengeslagen

klaarlag bij zijn stoel naast de open haard. Volgens de kop op de binnenpagina waren er de dag daarvoor, zondag 14 april 1991, twintig werken van Van Gogh uit het gelijknamige museum in Amsterdam gestolen. Een halfuur later waren ze teruggevonden, in een bestelbusje in de buurt. Bizar. De heren inbrekers waren er zeker achter gekomen dat je twintig Van Goghs niet zomaar kwijtraakt. Jacques had hier vast hard om kunnen lachen, die hield van dit soort verhalen. Hij had hem er vaak mee vermaakt gedurende de zoektocht die ze de afgelopen maanden samen met zoveel passie hadden ondernomen. Ze hadden ervan genoten. Van de enorme sensatie ook, en zelfs van de twijfel die daarop volgde.

Hij glimlachte treurig en liep naar de deur. Teddy, de bordercollie, keek hoopvol op naar zijn baasje, maar die had geen aandacht voor hem. Hij nam ook niet de moeite om zijn zwarte overjas uit te trekken, die hij speciaal voor de teraardebestelling uit de kast had gehaald, maar liep moeizaam de trap op naar boven, naar zijn werkkamer. Hij liet zich op zijn bureaustoel zakken en staaarde door het raam naar buiten, waar de bomen nog maar schuchter de terugkeer van de lente aankondigden. Het was een grijze dag geweest, bewolkt, maar het had niet geregend. Een goede dag voor een begrafenis, had hij nog gedacht.

Zelfmoord.

Anton schudde zijn hoofd en keek naar zijn 'schilderijenboekje', dat opengeslagen voor hem op het bureau lag. Het boekje waarin hij de bevindingen noteerde van de zoektocht naar de herkomst van zijn schilderijen, een hobby waar hij zich na zijn pensionering vol overgave op had gestort. Dat was ook wat hem had verbonden met Jacques, die als restaurateur bij het herstel van veel oude meesters betrokken was geweest. Jacques was net zo'n enthousiaste onderzoeker geweest als Anton zelf, met bovendien een hoop praktische kennis. Hun laatste – en naar zou blijken meest spectacu-

laire – zoektocht was naar het werk van Isaac Pietersz geweest, een schilder uit het begin van de achttiende eeuw. Anton had ooit op een veiling drie portretten van hem op de kop getikt. Het was een koopje geweest en het werk op zich stelde ook niet veel voor, maar op een of andere manier voelde hij zich aangetrokken tot de portretten. Het betrof een drieluik van één familie. Hij had gegraven in de archieven en was erachter gekomen dat de schilder de familie Van Wees had afgebeeld; een zoon van een bemiddelde lakenhandelaar die met een dochter van een scheepskapitein was getrouwd en samen met haar en de twee kinderen die uit het huwelijk waren voortgekomen op de drie doeken stond afgebeeld. Portret van een jong gezin.

Zijn blik viel op de ingelijste foto die zijn vrouw onlangs op zijn bureau had gezet, waarop zijn zoon en schoondochter stonden afgebeeld, met de kleine Alice aan de hand van haar vader en de pasgeboren Katja in de armen van haar moeder. Pril geluk, net als op het schilderij. En nu waren die meiden alweer zo groot; ongelooflijk, alsof het echte leven aan hem voorbij was gesnelde terwijl hij in beslag genomen was door zijn onderzoek. Tot onbegrip van zijn vrouw, die nooit iets in de schilderijen had gezien, die zijn hele collectie als een ‘rareitens-kabinet’ bestempelde. En ergens begreep hij dat wel, maar als hij eenmaal door een onderwerp was gegrepen, wist hij van geen ophouden. De stille concentratie die bij het graaf in de archieven hoorde en het verzamelen van de feiten die hij boven water haalde gaven hem een grote voldoening. Ook al zag niemand anders er het nut van in. Het ging hem om het onderzoek, niet zozeer om het onderwerp. Isaac Pietersz, de schilder, was geen groot kunstenaar gebleken, de meeste van zijn werken waren in de loop der tijd verloren gegaan. Maar in zijn tijd was hij een gerespecteerd portretschilder geweest, die vooral in de goeie middenklasse veel werk had. Anton was gaan spitten in de stadsarchieven van

die tijd en was de naam van Pietersz meer dan eens tegengekomen. Hij was blijkbaar een invloedrijk lid van het Amsterdamse schildersgilde geweest en had in de hoogste kringen van de stad verkeerd. Er had zelfs een schilderij van hem in het nieuwe stadhuis op de Dam gehangen. Een prestigieuze plek, ook toen al.

Om meer begrip te krijgen van de werkwijze van de schilders in die tijd had Anton zich verdiept in de technieken die zij hanteerden. Jacques had het technische werk op zich genomen en monsters van de verflagen geanalyseerd. En toen, op die donderdagmiddag, terwijl een harde wind de regen tegen de ramen joeg en de tl-verlichting in het archief was aangegaan, was hun beider werk bij elkaar gekomen. Hij voelde weer iets van de sensatie die hem toen had overvallen. Hij draaide zijn bureaustoel en keek naar de lange wand van zijn werkkamer, die geheel in beslag werd genomen door de drie schilderijen. Twee schilderijen, die van het ouderpaar, hingen aan de muur en het derde, het schilderij van de twee kinderen met een hobbelpaard, dat onderwerp van hun onderzoek was geweest, stond nog tegen de muur geleund. Hij had het opgehaald uit het atelier van Jacques, de dag nadat hij was overleden. Hij had gedacht dat het hart van zijn vriend ermee was opgehouden, dat dat zijn einde had ingeluid, maar nee, vanmorgen, toen hij met Desirée had gesproken, had hij de werkelijke reden van de dood vernomen. Hij kon het nog steeds niet bevatten. De laatste tijd had zijn vriend zich wel wat eigenaardig gedragen, maar dat had hij toegeschreven aan het spannende spel waar zij onderdeel van waren. Zeker na hun sensationele vondst. 'De ontdekking van de eeuw,' had Jacques geroepen. De bevindingen in het archief klopten precies met het technische onderzoek dat hij zelf had gedaan.

'We moeten een röntgenfoto van het schilderij maken,' had hij gezegd.

Maar ja, dat was makkelijker gezegd dan gedaan. Waar

deed je zoiets? Jacques zag er geen probleem in, die zou het wel regelen, maar ze moesten er vooral met niemand over spreken, dat had hij ook nog gezegd.

‘Ik ken de kunstwereld, Anton. Ze lijken allemaal reuzebeschaafd, maar het is een zootje tuig bij mekaar. Ze snijden je de keel door voor een plekkie in het museum. Geloof me, ik ken ze.’

Hij zou weleens voorzichtig navragen bij wat mensen die hij nog kende vanuit zijn praktijk. Hij had het schilderij meegenomen en een tijdje niets van zich laten horen. Dat gebeurde wel vaker, dan was hij even ‘ondergedoken.’ Anton vermoedde dat de demonen uit de oorlog hem dan parten speelden en dat die zich alleen met voldoende jenever lieten verjagen. Na een paar dagen stond hij meestal weer fris voor de deur.

Die laatste keer was het echter anders geweest. Hij was niet langsgesproken, maar had ansichtkaarten gestuurd waarop boodschappen stonden die hij niet via de telefoon wilde delen. Anton had het belachelijk gevonden, maar Jacques was ervan overtuigd geweest dat zijn telefoon werd afgeluisterd. ‘Koude Oorlogparanoia’ had Anton het lachend genoemd, echt iets voor zo’n verstokte communist.

Hij trok een bureaula open en haalde er een pakje ansichtkaarten uit die bijeengehouden werden door een breed elastiek. Het waren merendeels kleurrijke plaatjes van schilderijen of molens met tulpen en de grachten van Amsterdam. En een paar zwart-witfoto’s uit de jaren twintig waarop schaars geklede dames in pikante situaties stonden afgebeeld. Anton had zich geschaamd tegenover de postbode. Op de achterkant waren de hanenpoten van Jacques te lezen. Korte boodschappen, zoals *We hebben beet, daar zijn zij niet blij mee!*, met veel onderstrepingen en uitroeptekens. *Zij? Welke zij?* Hij had het hem niet kunnen vragen. *Kijk over je schouder, pas op!!* Voor wie? Voor wat?

Anton had Jacques voor het laatst gesproken toen ze elkaar hadden ontmoet in Bodega de Posthoorn. Hij vond dat Jacques er slecht had uitgezien, maar dat kon ook invulling achteraf zijn; Jacques was nooit het voorbeeld geweest van de blozende Hollander. Hij had gesproken over de ontdekking die ze hadden gedaan, waarvan de draagwijdte veel groter was dan Anton zich kon indenken. Hij had op een bierviltje drie gelijke rechthoeken getekend met de maten erbij, en had het zonder uitleg naar hem toe geschoven. Anton had er wat meewarig naar gekeken, maar Jacques wilde het niet toelichten. ‘Niet nu, niet hier,’ had hij gezegd. *Feind hört mit!* Er waren volgens hem krachten aan het werk die groter waren dan zij. Hij had gesproken van het grootkapitaal en de heersende klasse die haar graaiende klauwen uitstak naar de kleine man. Oorlogsretoriek. Anton had het er benauwd van gekregen. Hij was bang dat Jacques aan het doordraaien was en wilde eigenlijk het liefst naar huis.

Maar zijn vriend had hem bij zijn arm gepakt en hem met zijn kleine troebele oogjes dwingend aangekeken. ‘Het is de vijfde colonne, Ton. Die zijn het gevaarlijkst.’

Daarna was Jacques van de aardbodem verdwenen en liet hij pas weer van zich horen via zijn kinderachtige ansichtkaarten. Blijkbaar was hij gaan geloven in een georganiseerde samenzwering. Anton had niet geweten wat hij ermee aan moest, had het weggelachen. Hij had zijn vriend niet serieus genomen.

En nu was hij dood.

Hij draaide met zijn schouders om de spanning in zijn nek te verlichten. Hij had behoefte aan een borrel. En eigenlijk ook aan een sigaar, maar roken deed hij al een tijdje niet meer.

Ik ken de kunstwereld, Anton. Ze snijden je de keel door voor een plekkie in het museum.

Jacques hield van drama, zeker, maar toch, je kon niet uit-

sluiten dat er iets van waarheid in stak. Hij was een man van de praktijk geweest. Misschien was het toch niet zo gek om wat voorzichtiger om te gaan met hun ontdekking.

Anton staaarde even in gedachten voor zich uit en nam toen een beslissing. Hij stond op en liep naar de badkamer. Hij opende het medicijnkastje dat boven de wasbak hing en nam een scheermesje uit het pakje dat naast zijn scheerzeep lag. Terug in de werkkamer bladerde hij in zijn schilderijenboekje tot hij de pagina vond waarop hij het verslag van zijn bevindingen over het schilderij van Isaac Pietersz had genoteerd en sneed die zorgvuldig los van de rest van het boekje.

2

Quirine Hiemstra had ongerust op de klok op de grote schouw gekeken. Haar man was al ruim twee uur weg. Normaal was dat voor haar geen reden om zich ongerust te maken, Anton ging vaak uren wandelen met de hond, of zat hele dagen in het archief te lezen. Maar de laatste tijd was hij anders, had hij de lust niet meer gehad om naar buiten te gaan. Een kwartier, hooguit een halfuur, omdat Teddy moest worden uitgelaten. Hij had zich eigenaardig gedragen, in zichzelf gekeerd, zat hele dagen in zijn kantoor en reageerde nauwelijks op haar vragen.

Aanvankelijk had ze gedacht dat het met geld te maken had, dat hij zich daar zorgen over maakte. Maar dat bleek niet zo te zijn. De erfenis van haar ouders was solide belegd door de bank en het pensioen van Anton was ruimschoots genoeg voor hen beiden. Maar er zat hem iets dwars. Eigenlijk al sinds de dood van zijn vriend Jacques, drie maanden geleden, was hij somber en terneergeslagen. Zou hij het moeilijk hebben met zijn eigen naderende einde, vroeg ze zich af. Hij had al jaren last van zijn hart, maar de cardioloog had hem verzekerd dat hij met zijn kwaal honderd kon worden. Als hij zijn pilletjes maar slikte. Maar toch, als er ineens iemand wegvalt die je na staat, dan zet dat je aan het denken.

Ze had het nog een uurtje aangekeken en was toen toch ongerust de straat op gegaan. Ze trof haar man aan in een parkje bij hen om de hoek. Hij zat op het bankje en Teddy lag

aan zijn voeten. Toen ze dichterbij kwam, hief de hond zijn kop en piepte zacht.

Haar echtgenoot, haar geliefde Anton, was overleden. Waarschijnlijk zijn hart, had de dokter haar verteld.

3

Dertig jaar later

De aprilmist die sinds het ochtendgloren over de Neva had gelegen trok langzaam op en Aleksej Mazarov kon in de verte alweer de Petrus-en-Pauluskathedraal zien liggen op het Zayachy-eiland. Door de hoge glazen ramen had hij een majestueus uitzicht over de stad, die nog Leningrad had geheten toen hij er was geboren en er als jongetje had rondgezworven. Het waren de roerige jaren geweest van het Sovjetrijk in verval, toen de stad werd geregeerd door criminaliteit en corruptie en er op de zwarte markt goede zaken werden gedaan. Ideaal voor ondernemende jochies als hij. Ontelbare keren had hij op dit punt van de rivier omhooggekeken naar de statige huizen waar de hoge heren woonden. Dat hij ooit belangrijk genoeg zou kunnen zijn om zo'n huis te bezitten, was onvoorstelbaar geweest.

Zijn vader was ambtenaar geweest bij het Ministerstvo Vnoetrennich Del, het ministerie van Binnenlandse Zaken, maar hij had zich daar nooit een echte positie kunnen verwerven. Te onderdanig, te weinig initiatief, te veel wodka. Zelf was hij goddank ambitieuzer geweest. Hij had een baantje op het stadhuis gekregen dankzij Vladimir Poetin, die er in die tijd werkte als hoofd Externe Betrekkingen en een goed woordje voor hem had gedaan. Poetin had met Aleksejs oudere broer Konstantin op judo gezeten. Ze hadden allebei nog les gehad van Anatoly Rakhlin en daar was zijn broer

enorm trots op geweest. En zijn ouders ook. Konstantin was hun held, Konstantin kon nooit iets fout doen. Konstantin was zijn grote, sterke broer, die aan elke vinger een meisje had. Daar was hij als puber wel jaloers op geweest, eerlijk is eerlijk. ‘De mooie jongen’, werd zijn broer genoemd. Omgekomen toen zijn tank werd opgeblazen door de terroristen in Tsjetsjenië. De dooie jongen. Het had het einde van hun ontroostbare moeder bespoedigd, daar was hij wel van overtuigd.

Hij liep naar de bijzettafel en schonk zich uit de zilveren kan nog een kop koffie in. Het was een goede gok geweest om zich achter de kont van Poetin te scharen. Hij had zijn twijfels gehad, dat kon hij niet ontkennen. Vladimir leek de slimste niet en was op het eerste gezicht voornamelijk punctueel en ijverig. Niet echt een aanbeveling als dat op je grafsteen stond. Maar hij had de juiste keuze gemaakt en uiteindelijk was het Poetin geweest die de weg vrij had gemaakt voor het importbedrijf dat hij had opgericht, waarmee hij Moskou en omstreken had kunnen voorzien van felbegeerde Levi’s, die hij voor een schijntje liet namaken in Roemenië. Hij had er riant zijn zakken mee gevuld, hoewel het echte geld natuurlijk pas was gekomen nadat hij zich in de jaren negentig had ingekocht in de Troika Bank. Als je wist waar je moest kijken en de juiste contacten had, lag het geld in die tijd voor het opscheppen. Ineens had hij geld genoeg om het appartementengebouw te kopen waar hij als jongetje dromerig naar had opgekeken.

Sindsdien waren er weinig dagen voorbijgegaan dat hij niet had genoten van het uitzicht, maar vandaag had hij er geen oog voor. Hij had het niet naar zijn zin. Het weer beviel hem niet, de koffie smaakte naar niets en hij had nu zelfs even een hekel aan het appartement waar hij zich in bevond. Dat lag uiteraard niet aan de ruimte, maar aan de aankleding, die was verzorgd door zijn vrouw. Binnenkort ex-vrouw. Zijn tweede. Rood fluweel, gouden draperieën, meubeltjes in de stijl van

Lodewijk xv. Prullen en krullen, bah, de rococo kwam hem onderhand de neus uit. Ze had altijd al een slechte smaak gehad. Ze had het huis aangekleed zoals arme mensen denken dat rijke mensen dat doen. En toen ze klaar was met het huis, was ze met zichzelf begonnen. Hij zuchtte. Het was er allemaal niet beter op geworden. Van die jonge, naïeve vrouw met dat prachtige lichaam die naar hem had opgekeken, die hem had aanbeden, voor wie hij huis en haard had verlaten, was na al die jaren niet veel meer over. Verworden tot net zulke overdadige nep als het appartement, dat hij na de scheiding het liefst van de hand zou doen.

Natuurlijk wist hij dat dat niet ging gebeuren, hij was te zeer gehecht aan de plek, aan het uitzicht. Misschien haalde hij er wel een sloopkogel doorheen, dan zou hij daarna de architect die ook zijn huis in Moskou had gerenoveerd vragen om het appartement een nieuw uiterlijk te geven. Strak, wit met hier en daar een brutaal kleuraccent, modern Italiaans ingericht. Tenminste, als er nog wat geld overbleef nadat die heks met hem klaar was.

Hij draaide zich van het raam af en ging achter de ranke secretaire zitten waarop zijn laptop stond. Hij keek naar de foto van zijn datsja, die als screensaver diende. Ondanks zijn slechte humeur moest hij glimlachen, zijn datsja was de plek waar hij eigenlijk het liefst was. Die bracht hem terug in de tijd, naar de dagen dat hij met zijn vader door de aanhoudende sneeuw sjokte, terwijl de felle wind door hun kleren sneed. Op zoek naar de vallen die zijn vader had gezet. De datsja die hij begin deze eeuw had laten bouwen was veel groter dan die van zijn ouders, maar hij had afgezien van overbodige luxe. Een flinke houtkachel verwarmde het huis en de verlichting bestond voor een groot deel uit olielampen en kaarsen. Als knieval naar deze tijd had hij er wel wifi laten aanleggen, want ja, je kon niet helemaal van de wereld afgesneden zijn. Zijn vrouw was één keer meegegaan en dat was meteen de laatste

keer geweest. Ze vond het er te primitief, te koud en te leeg. Eigenlijk allemaal kwalificaties die ook op haar van toepassing waren, bedacht hij met een grijns.

Naast zijn laptop lag de foto die de aanleiding was van zijn slechte humeur. Hij zag het pafferige hoofd met het korte grijze haar van Hubert Vreeman, de zogenaamde kunsthandelaar, die met waterige drankogen trots en grijnzend naast het schilderij van Pieter de Hooch stond. Toen hij nog echt was. Dat doek dan. God, wat was hij er blij mee geweest. Want al hield hij niet van die oude meubelen en tierlantijnen voor het raam, hij was verzot op de zeventiende-eeuwse schilderkunst. Onbetaalbaar, maar zo intrigerend. Hij had er boeken over gelezen, onderzoek naar gedaan en een deel van zijn vermogen in geïnvesteerd. En toen had hij met spijt in zijn hart een deel van zijn collectie naar Sotheby's moeten brengen om die *shlyukha* te kunnen afkopen. Het was helaas het deel van zijn kapitaal dat zich het makkelijkst liet omzetten in baar geld. En dat was wat ze wilden, harde munt, en het liefst in dollars. Hij was ermee gestopt zich af te vragen hoe hij zich ooit zo had kunnen laten naaien. Op de dag voor de veiling had hij een telefoontje gekregen van Sotheby's, ze wilden het over die Pieter de Hooch hebben. Hoezo? Wat was er mis met dat schilderij? Nou... de heren waren niet overtuigd van de herkomst. Zootje achterbakse uitvreeters, witteboordencriminelen met hun Oxford-praatjes. Volgens hen deugde het certificaat van echtheid niet. Afgegeven door een van de grootste experts op dat gebied, nota bene! Maar nee, er moest nader onderzoek worden gedaan naar het doek voor het als een Pieter de Hooch kon worden geveild. Jezus!

Hij had het van de veiling gehaald. Als het gerucht naar buiten kwam dat er werd getwijfeld aan de herkomst van die De Hooch, dan zou men misschien ook gaan twijfelen aan de rest van zijn collectie en dan zat hij nog veel dieper in de shit. Hij had Vreeman gebeld en gezegd dat hij het schilderij kon

komen ophalen, want hij wilde zijn geld terug. Maar die had gezegd dat hij er niets mee te maken had, het was allemaal de schuld van die expert. Louis Post had dat certificaat van echtheid afgegeven, die was schuldig aan dit drama, dus die moest voor de kosten opdraaien.

Mazarov sloeg met zijn hand op het blad van het fragiele bureautje, waardoor de laptop een stukje omhoogschoot en de secretaire wankelde op zijn fijne pootjes.